

1. Новосельский В. Ф. Военно-патриотическое воспитание школьников допризывного возраста в процессе занятий физической культурой: дис. ...канд. пед. наук. –К., 1977. – 173с.
2. Фаталиев Х. Г. Теория и практика военно-патриотического воспитания в средней общеобразовательной школе. –Баку, 1986. – 42с.

Содержание статьи доказывает необходимость наличия комплексной системы военно-патриотического воспитания школьной молодежи с учетом многовековых традиций украинского народа.

Ключевые слова: комплексная система, школьная молодежь, военно-патриотическое воспитание.

The content of the article proves the necessity of presence of integrated system of the military patriotic education of school youth with a glance at centuries-old traditions of ukrainian nation.

Key words: integrated system, school youth, military patriotic education.

Гончаренко О.С. – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри фізичного виховання Донбаського державного педагогічного університету (м. Слов'янськ, Україна)

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор В.М. Алфімов

УДК 37.037

НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ШКІЛЬНІ ДИСЦИПЛІНИ

Л.Г. Горяна

У статті теоретично обґрунтована модель педагогічної технології як найважливішого засобу процесу модернізації, яка дозволяє системно та цілісно представити концептуальний, змістовний і процесуальний компонент навчальної підготовки в усіх учасників навчального процесу в закладах освіти України безпечного та здорового способу життя.

Ключові поняття: здоров'язберезувальні технології, модернізація, методи навчання, категоріальний апарат, основи здоров'я, педагогічні працівники.

Вивчення категоріального апарату проблеми модернізації методики впровадження здоров'язбережувальних технологій навчання у систему інститутів післядипломної педагогічної освіти, у навчальний процес студентів педагогічних ВНЗ дає підстави стверджувати, що вищевказане може бути об'єктом наукового дослідження, предметом якого є методичні засади підготовки усіх учасників навчально-виховного процесу задля формування в учнів безпечного й здорового способу життя під час вивчення шкільних дисциплін. Визначення суті кожного з розглянутих нами понять: модернізації освіти, вдосконалення професійної компетенції педагогічних працівників щодо навчання шкільних дисциплін у процесі педагогічної діяльності в середніх навчальних закладах освіти є загально-методичною проблемою.

У різні часи встановленню методологічної сутності підготовки вчителя до впровадження здоров'язбережувальних технологій у шкільні предмети присвячували свої дослідження знані зарубіжні й українські вчені філософи, психологи, педагоги, дидакти:

- загальній теорії людської діяльності (Л.С. Виготський, Г.С. Костюк, І.П. Павлов, І.М. Сеченов);
- концепції навчальної діяльності (М.І. Дяченко, В.В. Давидов, І.Я. Лернер, В.О. Моляко);
- теорії модернізації сучасної освіти (І.А. Зязюн, О.С. Падалка, О.М. Пехота, А.С. Нісімчук);
- концепції особистісно орієнтованого навчання (В.І. Андрєєв, А.Г. Балл, І.Д. Бех, Т.Є. Бойченко, В.А. Семиченко, О.Я. Савченко, О.В. Сухомлинська, О.В. Киричук, І.С. Якиманська);
- теорії ефективності, інтенсифікації й оптимізації педагогічного процесу (Є.П. Голобородько, В.П. Беспалько, Ю.К. Бабанський, Л.В. Занков, С.Я. Батишев, В.О. Моляко, Д.С. Мазоха, В.О. Сластьонін, І.П. Раченко, Н.А. Половнікова, П.Я. Гальперін, М.І. Махмутов).

Дослідження зазначеної проблеми здійснювалося з урахуванням сучасної соціокультурної ситуації, освітніх тенденцій у вітчизняній і зарубіжній вищій освіті; попередніх спроб у теорії та практиці з метою вдосконалення системи освіти, навчально-виховного процесу в умовах ВНЗ, ІППО, ЗНЗ, у контексті збереження здоров'я молоді.

Систему теоретичних основ проблеми модернізації удосконалення вміння впроваджувати здоров'язбережувальні технології педагогічними працівниками ми розуміємо як формування особистісних якостей

педагогічних працівників різних категорії, тому що саме їм належить інтегрувати технології завдяки зовнішнім і внутрішнім факторам, які прискорюють або уповільнюють вищевказаний процес.

Як методологічні основи автором використано теорії оптимізації, інтенсифікації, індивідуалізації педагогічного процесу, його ефективності й якості, концептуальні засади особистісно орієнтованої освіти, теорію модернізації сучасної освіти в Україні.

Особливу увагу нами приділено визначенню педагогічних умов і засобів, які сприяють процесу модернізації навчання в умовах ІППО, ВНЗ, здійснюваного на матеріалах природничих шкільних дисциплін, як прикладних наук про життя.

Актуальність проблеми встановлення педагогічних умов і засобів модернізації процесу навчання в сучасному вищому педагогічному навчальному закладі припускає послідовний розгляд ряду аспектів. Найважливішими серед них є:

- ❖ визначення сутнісних характеристик понять модернізації освіти та навчання в сучасних ВНЗ, ІППО, ЗНЗ;
- ❖ з'ясування сутності основних складових процесу модернізації;
- ❖ створення комплексу педагогічних умов і засобів, які сприяють модернізації педагогічного процесу.

В останніх законодавчих документах (Закон України «Про вищу освіту»(1997), Концепція педагогічної освіти (1998), Національна доктрина розвитку освіти у XXI столітті (2001) визначився зміст педагогічної освіти та шляхи її реформування відповідно до сучасних потреб освіти.

Виявлено місце згаданих категорій у загальній понятійній системі розглянутої сфери. Встановлено їхній взаємозв'язок з такими корелюючими поняттями: а) удосконалення; б) реформування; в) оптимізація й інтенсифікація; г) ефективність, якість навчання.

Модернізація освіти нерозривно пов'язана з розвитком усього суспільства, характерними рисами якого на сучасному етапі є оновлення структури та змісту післядипломної та вищої освіти, послідовне впровадження інноваційних технологій навчання, введення кредитно-модульної системи в навчальний процес. Нині переважна частина ІППО та ВНЗ стають перед проблемою: чи боротися за особистий імідж у просторі соціальних змін, чи рухатися шляхом ринку за старим зразком, а отже, актуалізується питання про якість освіти, конкуренція на ринку освітніх

послуг, кількості слухачів курсів, посилюється боротьба за лідерство отримання більшого числа абітурієнтів, престиж свого диплома – все це стимулює до впровадження інноваційних методик навчання студентів, нових освітніх технологій удосконалення діяльності педагогічних працівників, учителів. В Україні здійснено ряд заходів, спрямованих на модернізацію системи освіти. Розроблено й затверджено указом Президента України Національну доктрину розвитку освіти України XXI ст., ухвалену II Всеукраїнським з'їздом працівників освіти, де зазначено, для того щоб готувати людину та суспільство до інноваційного типу життя, необхідно певним чином змінити саму освіту, зробити її інноваційною за характером [1]. Доктрина визначає реалістичний курс розвитку освіти. Принциповим у ній є положення про забезпечення рівного доступу до якісної освіти; утвердження новітніх інформаційних педагогічних та здоров'язбережувальних технологій. Слід зазначити, що у всьому світі *впровадження у всі навчальні предмети здорового способу життя* вважається інноваційними підходами.

Закон «Про вищу освіту» наголошує, що «динамізм», притаманний сучасній цивілізації, зростання соціальної ролі особистості, гуманізація та демократизація суспільства, інтелектуалізація праці педагогів, швидка зміна техніки і технологій в усьому світі – все це потребує створення таких умов, за яких народ України став би безперервно навчатися.

Існуюча в Україні система освіти перебуває в стані, що не завжди задовольняє вимоги, які постають перед нею в умовах розбудови української державності, культурного відродження українського народу. Це виявляється передусім у невідповідності освіти запитам особистості, суспільним потребам і світовим досягненням людства; у знеціненні соціального престижу освіченості та інтелектуальної діяльності; у спотворенні цілей та функцій освіти; бюрократизації усіх ланок освітньої системи.

Важливим актом державної підтримки освіти є Указ Президента України «Про додаткові заходи щодо забезпечення розвитку освіти в Україні», яким передбачено прискорення впровадження інформаційних освітніх технологій, «забезпечення закладів освіти телекомунікаційними засобами виходу до Інтернету, розроблення програмного забезпечення навчального призначення».

Сьогодні людство вступило в період, коли зміна подій, технологій, знань відбувається швидше, ніж зміна одного людського покоління. В жодному, навіть найкращому університеті, неможливо навчити людину на все життя. Тому першочергове завдання модернізації освіти – підготувати вчителя навчати учнів вчитися самостійно, самостійно засвоювати нові знання, здобувати та аналізувати нову інформацію, сформувати у школярів потребу до постійного вдосконалення власних особистісних і професійних якостей.

Проте спеціальну здатність педагогічних працівників щодо впровадження здоров'язберезувальних технологій у шкільні предмети вивчено ще недостатньо.

Дослідження вказаної проблеми поставило нас перед необхідністю визначення ключових понять, що відносяться до обговорюваної проблеми, а також ряду понять, що корелюють. Для їхнього всебічного вивчення використано енциклопедії й енциклопедичні довідники, словники, праці відомих філософів, педагогів, психологів. У дослідженні представлено етимологію обговорюваних термінів, уточнено їхній науковий зміст.

Серед пріоритетних напрямків реформування вищої педагогічної освіти визначено необхідність демократизації та гуманізації навчально-виховного процесу в ІІІІО, органічне поєднання в ньому загальнолюдських засад.

Наприклад, Національна доктрина розвитку освіти України ХХІ ст. наголошує, що підготовка педагогічних працівників є центральним завданням модернізації освіти, провідним принципом державно-освітньої політики. В нормативних документах ставиться завдання підготовки висококваліфікованих кадрів, здатних відстоювати інтереси Вітчизни в усіх сферах життєдіяльності суспільства.

Теоретичне обґрунтування педагогічних умов модернізації освітнього процесу в сучасному ІІІІО чи педагогічному ВНЗ припускає з'ясування етимології вихідного терміна (*«модернізація»- від французького слова сучасний*). Семантичне пояснення поняття модернізація трактується як зміна, вдосконалення, що відповідає новітнім сучасним вимогам і нормативам, технічним умовам, показникам якості. Відповідно модернізація сучасної освіти і навчання передбачає їхнє вдосконалення, виведення на інший якісний рівень.

Аналіз етимології обговорюваного терміна показує, що предмет

модернізації є технологічним, корелюючим зі сферою виробництва та споживання. Будучи соціальною формою духовного виробництва, освіта в системі «освіта – соціум» на сучасному етапі повинна відповідати умовам мобільності з добром необхідних спеціальностей, що відповідають навчальним програмам, вимогам до фахівців. Сформульована провідна мета освіти поряд з високою кваліфікацією вимагає підготовки фахівців, які забезпечують функціонування різних сфер життєдіяльності суспільства, зокрема педагогіки. Отже, не менш значущою метою є відтворення спадщини духовної культури, ціннісних орієнтирів для педагогічних працівників усіх рівнів, вчителів і студентів педагогічних ВНЗ.

У сучасній теорії педагогіки та практики утверджуються нові цінності особистісно-орієнтованого освітнього простору [1].

У контексті досліджуваної проблеми важливим є висновки ряду дослідників про те, що педагогу як суб'єкту вищої професійної освіти навчання необхідно «...опанувати не тільки модернізованими технологіями, але і духовною культурою, національними традиціями і цінностями, навчитися прийомів і методів її ефективного відтворення в розумах і душах своїх вихованців» [4]. Тенденції розвитку вищої і середньої школи співвідносяться з відтворенням моральної гуманітарної культури [3].

На сучасному етапі розвитку освіти наголошується, що мета та зміст її втрачають технократичний характер. Освіта набуває здоров'язберезувального сенсу, у якому привалюють особистісні погляди. Про це свідчать дослідження, що змінюють уявлення про ключові цінності вітчизняної освіти.

Таким чином, актуальною і практично значущою на сучасному етапі вищої та середньої освіти є проблема модернізації освіти і навчання та поставлене завдання його «технологічного і змістовного відновлення» [5].

Проблема модернізації освіти знайшла багатоаспектне відображення в дослідженнях ряду напрямів, серед яких можна виділити основні його ідеї, принципи, методологічні установки (М.Б. Євтух, О.І. Балицький, О.С. Падалка, О.М. Пехота, А.М. Новиков, С.А. Смирнова та ін.).

Розгляд психолого-педагогічних досліджень з проблеми модернізації сучасного освітнього процесу дозволяє виділити ряд підходів до його аналізу. Отже, висунута ідея гуманістичного підходу до освітнього процесу, що припускає особистісну його спрямованість, розвиток і

самоствердження особистості як суб'єкта її соціального захисту в соціально-економічних умовах, що створилися. Гуманізація освіти набула статусу принципу державної освітньої політики «...даний принцип вимагає такого рівня внутрішньої зібраності особистості, за якого людина не йде за обставинами, що складаються в педагогічному процесі, а сама може створювати ці обставини, виробляти свою стратегію, свідомо і планомірно вдосконалювати себе» [3].

Гуманістична спрямованість є головним принципом нової особистісно орієнтованої парадигми освіти, що означає у перекладі з латинської – людський, властивий людині, людинолюбний – високоосвічений гуманізм становить систему поглядів на світ, які співвідносяться зі збереженням здоров'я людини, з визнанням її права на тривале й активне життя та якісну освіту. Гуманістична спрямованість має на увазі, що переживання людиною світу в собі та себе у світі є об'єктивною реальністю, яка набуває найрізноманітніших форм: визнається унікальність особистості в усіх її проявах. Сучасна гуманістична спрямованість характеризується спрямованістю не тільки до майбутнього, а й право бути щасливою зараз, сьогодні.

Аналогічну точку зору знаходимо у працях В.А. Семиченко, котра зазначає, що «гуманістична функція освіти повинна допомогти людині стати об'єктом культури, історичного процесу, власного життя, тобто навчити життєдіяльності». Знані вітчизняні вчені: Г.О. Балл, І.Д. Бех, С.У. Гончаренко, І.А. Зязюн вважають гуманізацію основним завданням «гуманістичної школи» – виховання унікальної особистості, орієнтацією на засвоєння змісту освіти незалежно від його рівня і тону, що дозволяє охоче вирішувати головні соціальні проблеми на благо та в ім'я людини, вільно спілкуватися з людьми [1].

Розглядаючи принцип збереження здоров'я в сучасному освітньому просторі, зазначимо, що його джерела мають витоки з педагогічної спадщини видатних мислителів, учених, педагогів різних країн та історичних епох: Сократа, Демокрита, Платона, Арістотеля, Сенеки, Марка Квинтіліана, Віторіно де Фільтре, Еразма Роттердамського Франсуа Рабле, Мішеля Монтеня, Я.А. Коменського, Джона Локка, Жан-Жака Руссо, Григорія Сковороди, Йогана Генріха Песталоцці, Адольфа Дістерверга, К.Д. Ушинського, Г.Г. Ващенко, І.М. Стешенка, С.Ф. Русової, В.О. Сухомлинського.

Більшість здоров'язбережувальних положень педагогіки виникли

порівняно недавно і набули розвитку у працях сучасних учених і авторів минулого століття:

- культурно-історична теорія Л.С. Виготського, що розкриває зв'язок навчання і розвитку;
- теорія діяльності С.Л. Рубінштейна, що розглядає її як суб'єктну діяльність;
- теорія творчості (В.О. Моляко);
- теорія діяльності, свідомості й особистості (Б.Г. Ананьєв, О.М. Леонтьєв, В.В. Рибалка);
- ідеї гуманістичної психології (А.Маслоу, Г.К.Селевко), котрі розкривають категорії самоактуалізації, фасилітації;
- ідеї особистісно зорієнтованого освітнього процесу (Ш.О. Амонашвілі, С.У. Гончаренко, І.А. Зязюн, О.В. Киричук, В.Г. Кремень, О.Я. Савченко, В.П. Зінченко, В.А. Кан-Калик, А.В. Петровський);
- теорія суб'єкт-суб'єктного підходу (М.С. Каган, Є.Н. Ільїн, А.К. Маркова, І.С. Кон, О.В. Мудрик).

Світовий освітній простір переходить від знанієцентричної до культуровідповідної моделі школи. Це зумовлює впровадження здоров'язбережувальних технологій у навчально-виховний процес, особистісно зорієнтованих іспівпроективних технологій навчання, визначення нових орієнтирів у конструюванні змісту будь-якої навчальної дисципліни. З огляду на зазначене особливої значущості набуває проблема посилення процесуального навчання, у розв'язанні якого провідна роль надається готовності вчителя до проектування та побудови педагогічного процесу на основі культурологічного й аксіологічного підходів, які залишатимуться пасивними без впровадження здоров'язбережувальних технологій у навчальний процес – це простежується в дослідженнях проблем модернізації сучасної освіти.

Проте існує необхідність удосконалення сучасної освіти завдяки впровадженню здоров'язбережувальних технологій у практику закладів освіти, про що наголошується в Законі «Про вищу освіту».

З огляду на вищеозначене, можна дійти висновків: розв'язання проблеми модернізації сучасного освітнього процесу його особистісно-діяльнісний аспект ґрунтується на впровадженні здоров'язбережувальних технологій. Саме вони є основними положеннями нової парадигми освіти і становлять значущість у порівнянні з традиційною.

Література

1. Зязюн І.А. Інтелектуально творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти. – Київ.: Видавництво “Віпол”, 2000.– С.14
2. Горяна Л.Г. Підручник – засіб формування особистості учня. – К.: Основа, 2004.– 208 с.
3. Левченко Т.И. Современные дидактические концепции в образовании. Монография. – К.: МАУП: 1995.– 168 с.
4. Казанджиева М.С. Формирование коммуникативно-речевых умений в процессе работы с учебными текстами школьных предметов неязыкового цикла: Дис. канд. пед. наук. Южно-украинский пед.институт им. К.Д. Ушинского. 1997.– 174с.
5. Савченко О.Я. Від людини освіченої – до людини культурної// Рідна школа, 1976. – № 5–6.
6. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи. Підручник для студентів педагогічних факультетів. – К.: Абрис, 1997.– 416 с.

В статтє теоретически обоснована модель педагогической технологии как важнейшего средства процесса модернизации, которая позволяет системно и целостно представить концептуальный, содержательный и процессуальный компонент учебной подготовки у всех участников учебного процесса в учебных заведениях Украины безопасного и здорового образа жизни.

Ключевые понятия: *здоровьязберегающие технологии, модернизация, методы обучения, категориальный аппарат, основы здоровья, педагогические работники.*

The paper theoretically grounds the model of educational technology as a crucial way of modernization process, which allows systematically and holistically introduce conceptual, substantive and procedural component of safe and healthy lifestyle in training of all participants in the educational process in educational institutions of Ukraine

Key concepts: *zdorov'yazberezhuvalni technology, modernization, training methods, categorical apparatus, basic health, teaching staff.*

Горяна Л.Г. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри філософії і освіти дорослих Державного навчального закладу «Університет менеджменту освіти» Національної Академії педагогічних наук України, Президент Міжнародної Академії культури безпеки (м. Київ, Україна)

Рецензент – академік НАПН України, доктор педагогічних наук, професор М.Б. Євтух